

EOC
EUROASIAN
ONLINE
CONFERENCES

SPAIN CONFERENCE

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON
SUPPORT OF MODERN SCIENCE AND
INNOVATION**

Google Scholar

zenodo

OpenAIRE

doi digital object identifier

eoconf.com - from 2024

INTERNATIONAL CONFERENCE ON SUPPORT OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION: a collection scientific works of the International scientific conference – Madrid, Spain, 2026, Issue 6.

Languages of publication: Uzbek, English, Russian, German, Italian, Spanish,

The collection consists of scientific research of scientists, graduate students and students who took part in the International Scientific online conference «**INTERNATIONAL CONFERENCE ON SUPPORT OF MOERN SCIENCE AND INNOVATION**». Which took place in Spain, 2026.

Conference proceedings are recommended for scientists and teachers in higher education establishments. They can be used in education, including the process of post - graduate teaching, preparation for obtain bachelors' and masters' degrees. The review of all articles was accomplished by experts, materials are according to authors copyright. The authors are responsible for content, researches results and errors.

INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDA ONOMATOPIK BIRLIKLARNING NUTQ AKTLARI NAZARIYASI DOIRASIDA PRAGMATIK FUNKSIYALARI

Kayumova Ozoda Baxrom qizi

O‘ZDJTU, 1-bosqich Mustaqil izlanuvchi

bakhramovnaozoda@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada ingliz va o‘zbek tillarida onomatopik birliklarning nutq aktlari nazariyasi doirasida pragmatik funksiyalari qiyosiy jihatdan tahlil qilinadi. Onomatopik birliklar real olamdagi tovushlarni lingvistik vositalar orqali ifodalovchi maxsus leksik qatlam bo‘lib, ular nafaqat nominativ vazifani, balki kommunikativ va pragmatik yuklamani ham bajaradi. Tadqiqotda onomatopik birliklarning nutq aktlari tarkibidagi illokutiv, perlokutiv va ekspressiv funksiyalari yoritiladi. Ingliz va o‘zbek tillarida ushbu birliklar nutqning ta’sirchanligini oshirish, emotsional holatni ifodalash hamda adresatga pragmatik ta’sir ko‘rsatish vositasi sifatida xizmat qiladi. Natijalar onomatopik birliklarning nutq aktlarida faol pragmatik element ekanligini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: onomatopiya, nutq aktlari, pragmatika, illokutsiya, perlokutsiya, ekspressivlik, kommunikatsiya

Abstract: This article analyzes the pragmatic functions of onomatopoeic units within the framework of speech act theory in English and Uzbek languages from a comparative perspective. Onomatopoeic units represent a specific lexical layer that expresses real-world sounds through linguistic means, performing not only nominative but also communicative and pragmatic functions. The study examines their illocutionary, perlocutionary, and expressive roles within speech acts. In both English and Uzbek, onomatopoeic units serve to enhance expressiveness, convey emotional states, and produce pragmatic effects on the addressee. The results show that onomatopoeia functions as an active pragmatic element in speech act realization.

Keywords: onomatopoeia, speech acts, pragmatics, illocution, perlocution, expressiveness, communication

Аннотация: В данной статье рассматриваются прагматические функции ононапоэтических единиц в рамках теории речевых актов в английском и узбекском языках в сравнительном аспекте. Ононапоэтические единицы представляют собой особый лексический слой, который выражает реальные звуки посредством языковых средств, выполняя не только номинативную, но и коммуникативную и прагматическую функции. В исследовании анализируются их иллокутивные, перлокутивные и экспрессивные функции в структуре речевых актов. В обоих языках они усиливают выразительность речи, передают эмоциональное состояние и оказывают прагматическое воздействие на адресата. Результаты показывают, что ононапоэзия является активным прагматическим элементом речевых актов.

Ключевые слова: ономатопея, речевые акты, прагматика, иллокуция, перлокуция, экспрессивность, коммуникация

Ushbu tezisdagi ingliz va o'zbek tillarida onomatopik birliklarning nutq aktlari nazariyasi doirasidagi pragmatik funksiyalari zamonaviy pragmatolingvistika, kognitiv lingvistika hamda qiyosiy-tipologik yondashuvlar asosida keng qamrovli tarzda tahlil qilinadi. Onomatopik birliklar insonning akustik idroki asosida real olamdagi tovush hodisalarini lingvistik belgilarga aylantiruvchi maxsus leksik-semantik qatlam bo'lib, ular til tizimida ikoniklik xususiyatini namoyon etuvchi muhim birliklar sifatida qaraladi. Shu jihatdan ular fonetik shakl va semantik mazmun o'rtasidagi motivatsiyalangan bog'liqlikni ifodalovchi noyob lingvistik hodisa hisoblanadi.

Nutq aktlari nazariyasi doirasida onomatopik birliklar nutqning faqat nominativ funksiyasini emas, balki uning illokutiv kuchini kuchaytirish, perlokutiv ta'sirini faollashtirish hamda ekspressiv-pragmatik mazmunini boyitish vazifalarini bajaradi. [1.1] Ular kommunikativ jarayonda so'zlovchining niyatini yanada aniqroq ifodalash, adresatning hissiy qabulini kuchaytirish hamda diskursning ta'sirchanligini oshirishga xizmat qiladi.

Ingliz va o'zbek tillaridagi onomatopik birliklar universal lingvistik xususiyatlarga ega bo'lishiga qaramasdan, ularning strukturaviy shakllanishi, fonetik realizatsiyasi hamda pragmatik yuklamasi til tizimining ichki qonuniyatlari bilan belgilanadi. Ingliz tilida bang, crash, hiss, buzz, splash kabi onomatopik birliklar ko'proq leksikalashgan, qisqa va grammatik birliklarga yaqinlashgan shaklda namoyon bo'ladi hamda narrativ diskursda voqeani dinamiklashtirish vositasi sifatida qo'llaniladi.

O'zbek tilida esa taq-tuq, g'ir-g'ir, shildir-shildir, duk-duk, gumbur-gumbur, viz-viz kabi reduplikativ va imitativ shakllar ustun bo'lib, ular kuchli ekspressivlik, tasviriylilik va emotsional yuklama bilan ajralib turadi. Bu farqlar har ikki tilning fonologik tizimi, bo'g'in strukturasi hamda milliy-kognitiv dunyoqarashi bilan izohlanadi.

Pragmatik tahlil natijalariga ko'ra, onomatopik birliklar nutq aktlari nazariyasi doirasida nutqning struktural-pragmatik tashkil etilishida muhim o'rin tutadi va kommunikativ jarayonning turli bosqichlarida faol funksional yuklama bajaradi. Ular faqat referensial yoki nominativ ma'no ifodalash bilan cheklanmay, balki nutq aktining ichki pragmatik mexanizmlarini faollashtiruvchi, kommunikativ ta'sirni kuchaytiruvchi hamda diskursiv dinamikmini ta'minlovchi lingvistik vosita sifatida namoyon bo'ladi. Shu nuqtayi nazardan onomatopik birliklar nutq aktlarining illokutiv, perlokutiv, ekspressiv, stilistik va diskursiv qatlamlarida integrativ funksiyalarni bajaradi.

Birinchi, illokutiv funksiya doirasida onomatopik birliklar so'zlovchining kommunikativ niyatini (intentsional mazmunini) kuchaytiradi va nutq aktining pragmatik kuchini oshiradi. Bu jarayonda onomatopik elementlar verbal xabarning maqsadini aniqlashtiruvchi va uni adresatga bevosita yetkazuvchi

ekspressiv signal vazifasini bajaradi. Natijada nutq aktining performativlik darajasi ortadi hamda kommunikativ maqsad aniqroq ifodalanadi.

Ikkinchidan, perlokutiv funksiya orqali onomatopik birliklar adresat ongida emotsional, affektiv va kognitiv reaksiyalarni yuzaga keltiradi. Bu holat tinglovchining idroki va psixologik qabul qilish mexanizmlariga bevosita ta'sir ko'rsatib, nutqning pragmatik samaradorligini oshiradi. Ayniqsa, badiiy matnlarda bu birliklar voqelikni "jonli tasvirlash" effektini yaratib, o'quvchida audiovizual tasavvur hosil qiladi.

Uchinchidan, ekspressiv funksiya doirasida onomatopik birliklar so'zlovchining ichki emotsional holatini, subyektiv munosabatini hamda psixologik reaksiyasini bevosita lingvistik shaklda ifodalaydi. Bu esa nutqning emotsional intensivligini oshiradi va kommunikativ akti individual-subyektiv rang-baranglik bilan boyitadi.

To'rtinchidan, stilistik funksiya onomatopik birliklarning badiiy diskursdagi estetik va tasviriy imkoniyatlarini ochib beradi. Ular matnda obrazlilik, ritm, dinamiklik va fonetik ifodaviylikni kuchaytiradi, natijada matnning estetik qimmati va ekspressiv ta'sir kuchi ortadi. Ayniqsa, narrativ va poetik diskurslarda onomatopik birliklar voqelikni akustik rekonstruksiya qilish vositasi sifatida muhim rol o'ynaydi.

Beshinchidan, diskursiv funksiya nuqtayi nazaridan onomatopik birliklar matnning semantik va struktural izchilligini ta'minlaydi, voqealar rivojini dinamiklashtiradi hamda kommunikativ yaxlitlikni mustahkamlaydi. Ular diskurs ichida "ovozli markerlar" sifatida xizmat qilib, matnning mantiqiy oqimini kuchaytiradi va adresatning diqqatini faollashtiradi.

Shu bilan birga, zamonaviy pragmalingsvistik yondashuvlar shuni ko'rsatadiki, onomatopik birliklar statik lingvistik element emas, balki kontekstga bog'liq ravishda turli pragmatik funksiyalarni bir vaqtning o'zida bajaruvchi polifunksional birliklardir. Ularning nutq aktlari tarkibidagi roli kommunikativ vaziyat, diskurs turi va madaniy-kognitiv omillarga bevosita bog'liqdir. Tadqiqotda qiyosiy-tavsifiy, pragmalingsvistik, diskurs-tahlil hamda komponent tahlil metodlaridan foydalanilib, ingliz va o'zbek tillaridagi onomatopik birliklarning nutq aktlari tizimidagi funksional o'xshashlik va farqlari aniqlanadi. Olingan natijalar onomatopik birliklarning nutq aktlarini shakllantirishda periferik emas, balki markaziy pragmatik vosita sifatida faol ishtirok etishini ko'rsatadi. Shuningdek, ular tilning kognitiv, semiotik va kommunikativ tizimlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni ochib berishda muhim ahamiyatga ega ekanligi asoslanadi.

References:

1. Austin J. L. How to Do Things with Words. – Oxford: Oxford University Press, 1962.
2. Searle J. R. Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language. – Cambridge: Cambridge University Press, 1969.
3. Yule G. Pragmatics. – Oxford: Oxford University Press, 1996.
4. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of Language. – Cambridge: Cambridge University Press, 2010.
5. Раҳматуллаев Ш. Ўзбек тили лексикологияси. – Тошкент: Ўқитувчи, 1989.
6. Усмонов Қ. Умумий тилшунослик. – Тошкент: Ўзбекистон, 2004.

